

Atf: Semerci Özkan, K., & Şaşman Kaylı, D. (2022). Kırsal Alanda Yaşayan Kadınların Söylemleri Üzerinden Kadınlık Kimliklerinin Kuruluşu- Manisa Örneği. *Sosyoloji Dergisi, 43, 125-154.*

Araştırma Makalesi / Research Article

KIRSAL ALANDA YAŞAYAN KADINLARIN SÖYLEMLERİ ÜZERİNDEN KADINLIK KİMLİKLERİNİN KURULUŞU-MANİSA ÖRNEĞİ*

Kadriye SEMERCİ ÖZKAN**

Derya ŞAŞMAN KAYLI***

Öz

Çalışmanın amacı, kırsalda yaşayan kadınların kadınlık ve erkeklik kimliklerinin kurgulanmasında hâkim olan ataerkil kültürün kuşaklar arası aktarımını kadınların söylemleri üzerinden açığa çıkarmak, söylemlere ilişkin benzerlikleri ve farklılıkları anlamaktır. Çalışmanın amacından hareketle yapılan analizin kırsal alanda yaşayan kadınların ataerkillik ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcı uygulamalar nedeniyle karşı karşıya kaldığı sorunların açığa çıkarılması ve çözüm politikalarının oluşturulmasında önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede çalışmanın araştırma boyutunda; ilgili literatür taranarak hazırlanan yarı yapılandırılmış form doğrultusunda derinlemesine görüşme tekniğiyle veriler toplanmış, verilerin analizinde feminist metodolojiden yararlanılmıştır. İki aşamalı olarak tasarlanan saha araştırmasının ilk aşamasında kadınların sosyo-demografik yapılarına ait veriler “Sosyo-Demografik Görüşme Formu”, ikinci aşamasında ise kadınlara ait veriler “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” aracılığıyla elde edilmiştir. Manisa'nın Akhisar İlçesi Karaköy Mahallesi'nde yaşayan annelerle ve annelerin evli kız çocuklarıyla, 1. kuşaktan 8 kadın, 2. kuşaktan 8 kadın olmak üzere 16 kadınla yarı yapılandırılmış görüşmeler

* Bu çalışma, “Kırsal Alanda Yaşayan Kadınların Söylemleri Üzerinden Kadınlık Kimliklerinin Kuruluşunun ve Dönüşümünün Analizi-Manisa İli Akhisar İlçesi Karaköy Mahallesi Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, kadriyesmrc@gmail.com; ORCID: 0000-0002-4167-2431

*** Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, dsasmankayli@gmail.com; ORCID: 0000-0001-7949-2332

Makale Gönderim Tarihi: 27/04/2022, Makale Kabul Tarihi: 06/05/2022

gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, ev içinde ve kamusal alanda ilişkilerin sürdürülmesinde ataerkil söylemlerin, kadınlık ve erkeklik kimliklerinin tanımlanmasına, dönüştürülmesine ve kuşaklar arasındaki deneyimlere etkisi ortaya konmuş, çalışmanın bulguları tematik analiz çerçevesinde analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda; Karaköy Mahallesi'nde yaşayan 1. kuşak ve 2. kuşak kadınların söylemlerinde; kadın bedeni, annelik ve babalık rolü ve sosyal hareketlilik temasına yönelik kuşaklar arası farklılaşmaların yer aldığını gösteren bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ataerkillik, Kırsal alan, Toplumsal cinsiyet rolleri, Karaköy Mahallesi, Kadınlık ve erkeklik kimliği, Kuşaklararası aktarım

Foundation of Femininity Identities Through Discourses of Women Living in Rural Areas – The Case of Manisa

Abstract

The purpose of this study is to reveal the intergenerational transfer of the patriarchal culture that prevails in the creation of femininity and masculinity identities of women living in the rural areas through the discourses of women, to understand the similarities and differences related to discourses. Field research is designed in two stages. In the first stage, data on the socio-demographic structures of women were obtained through the "Socio-Demographic Interview Form", and in the second stage, data on women were obtained through the "Semi-Structured Interview form". The feminist methodology was used in the analysis of the data. Semi-structured interviews were conducted with 16 women, 8 women from the 1st generation and 8 women from the 2nd generation, living in the Karaköy District of Akhisar District of Manisa, and with the mothers and their married daughters. In the study, the effects of patriarchal discourses on the definition of femininity and masculinity identities and the experiences between generations were revealed, and the findings of the study were analyzed within the framework of thematic analysis. As a result of the research, in the discourses of the 1st generation and 2nd generation women living in Karaköy Neighborhood; findings showing that there are intergenerational differences in the theme of the female body, motherhood and fatherhood role and social mobility have been reached.

Keywords: Patriarchy, Rural area, Gender roles, Karaköy Neighborhood, Femininity and masculinity identity, Intergenerational transfer

Giriş

'Babanın hâkimiyeti' anlamına gelen ataerkillik terimi, ailede iktidarın ve gücün sahibi olan erkeklerin himayesindeki toplumsal sistemleri ifade eden anlamından toplumun her alanında var olan erkek egemenliğini ifade eden daha kapsayıcı bir tanıma dönüşmüştür (Marshall, 1999: 47). Erkekler kendi aralarında oluşturdukları üretim ve yeniden üretim süreçlerinin sahibi olarak tüm mekanizmaların devamlılığını sağlamakta ve kontrol altında tutmaktadırlar. Ekonomiyi ve nesillerin devamını içeren bu süreç, yani iktisadi süreçleri kapsayan tüm alanlar erkeklerin kontrolünde ve egemenliğindedir. Kadınlar doğurarak neslin devamını sağlamakta ancak erkekler soylarının devamlılığını sağlayabilmek adına kadınların bedenlerini kendi kontrolleri altına alarak baskı kurmaktadırlar (Demren, 2003: 2).

Kırsalda kadınların karşı karşıya kaldığı sorunların temelinde ataerkil değerler ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın sonuçları olan eşitsizlikler yer almaktadır. Ataerkil değer yargıları geleneksel cinsiyet rollerini güçlendirdiği ve kadının kendini gerçekleştirmesini, kendi hayatı üzerinde inisiyatif almasını zorlaştırdığı için önemli bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırsalda egemen olan ataerkil değerler; kadınların ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik eşitsizlikler, kadının emeğinin değersizleştirilmesi ve kendi bedeni üzerindeki kontrolünün, sağlık ve eğitim olanaklarına erişim imkanlarının zayıflığına yol açmaktadır (Ülker, 2013: 3). Ailenin sınırlı ekonomik kaynaklara sahip olması ve bu kaynakların hanenin ihtiyaç önceliklerine göre kullanılması zorunluluğu, geleneksel değerler etrafında inşa edilen ataerkil toplumsal normlar, iç göçlere dayalı sosyal hareketliliğin yoğunluğu ve buna bağlı ortaya çıkan düzensiz kentleşme ile oluşan toplumsal ve kültürel istikrarsızlıklar, eğitim alanındaki eşitsizliklerin nedenleri arasında yer almaktadır (Özmete, 2012). Köy-kent ayrımına dayanan coğrafi etkenler, ataerkil aile yapısı, nüfus yapısı, etnik gruplara yönelik ayrımcılık, din ve dil ayrımı gibi sosyal etkenler, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve devlet kaynaklarının sınırlılığı gibi ekonomik etkenler eğitimde fırsat eşitliğinin önündeki engeller olarak açıklanmaktadır. Ülkelerde kaynakların eşitsiz dağılımında dezavantajlı olan bölgelerin daha çok kırsal alanlar olduğu görülmektedir. (Çakır, 2008; Kara, 2015; Yavuz, 2015).

Kırsal alanda yaşayan kadınlar, gündelik yaşamlarında hâkim olan geleneksel yapı ve uğraşları nedeniyle kentlerdeki hemcinslerine göre farklılıklar göstermektedir. Kırsal kadını ücretsiz ev işçiliğiyle birlikte tarım alanında yaptığı üretim, tarım dışı işler ve haneye gelir sağlayan faaliyetlerde de bulunmaktadır. Ancak araştırmalar (Çelik, 2020; FAO, 2016), tarımsal üretimin temelini oluşturan toprak, su ve tohum gibi doğal kaynakların kullanımı ve korunmasında kilit bir rol

sahibi olan kadın çiftçilerin, 90'dan fazla ülkede aileleri ve toplum için gıda üretmelerine rağmen tarım arazilerinin mülkiyeti konusunda erkeklerle eşit haklara sahip olmadığını ortaya koymaktadır. Kadınlar dünya topraklarının %20'sinden; tarım arazilerinin de %13'ünden daha azına sahiptir. Bu oran gelişmekte olan ülkelerde %10'dan daha azdır. Bu veriler, ataerkil kurallar üzerine inşa edilen kırsal toplumlarda yasaların ve piyasa kısıtlarının kadınların arazi satın almasını, miras olarak edinmesini ve sahipliğini savunmasını sınırlandırdığını ortaya koymaktadır (Çelik, 2020: 154). Miras paylaşımındaki eşitsizlik ve kadınların kayıt dışı işçi olarak üretimde büyük pay sahibi oldukları arazilerde hak sahibi olmayışları, yani erkeğin hakimiyetinde olan arazi mülkiyetindeki eşitsizlik, kadınların sosyo-ekonomik durumlarını ve toplumsal konumlarını zayıflatarak kadını ikincilleştiren önemli bir (FAO, 2016: 31) faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Kırsalda egemen olan, kadınlık ve erkeklik kimliklerinin inşasını ve kuşaklar arası aktarım sürecini belirleyen ataerkil değerlerin, kadını ve erkeği iki kutba yerleştirerek dikotomik ilişkiler ağı üzerinden kadının ve erkeğin var oluşuna ilişkin anlam ve söylem dünyası kurgulamakta, kırsalda kadının deneyimlerine ve söylemlerine bu değerler üzerinden var oluş kazandırdığı görülmektedir. Toplumsal değişimin kadınlar üzerine etkisini analiz etmek, gündelik yaşamın her alanında ortaya çıkan, toplumsal yapılara göre farklılıklar gösteren cinsiyet rollerini ve bunları etkileyen dönüşüm süreçlerini anlamak adına önem taşımaktadır (Kandiyoti, 2015: 24). Toplumsal dönemlerin içinde bulunduğu tarihsel koşullar, bireyleri etkileyerek yaşamlarını ve kimliklerini inşa etmektedir. Tarihsel süreçlerin kendine özgü koşulları, kuşaklar arasında farklılaşmalara neden olmakta, toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde her kuşak kendi döneminin koşullarına göre cinsiyet rollerini şekillendirmektedir. (Özkan, 2014: 12-42).

Nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen bu çalışmada, kırsalda yaşayan kadınlık ve erkeklik kimliklerinin kuşaklar arası aktarımını incelemek üzere feminist teori yaklaşımı kullanılmıştır. Manisa ili Akhisar ilçesi Karaköy Mahallesi'nde yaşayan annelerin ve annelerin kız çocuklarının sosyo-demografik özellikleri, aile içinde toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü, aile içi şiddet, ataerki ve hane içindeki gelirin, mülkiyetin ve temel hakların paylaşımı, eril tahakküm ve kadın bedeni, ataerki ve kadınların evlilik kararları, kadınların ev dışı alanı kullanma biçimleri arasındaki ilişkiye ait bulgular incelenerek ataerkilliğin anne-kız kuşağı arasındaki deneyimlere ve söylemlere olan etkisini anlamak amaçlanmıştır. Kırsalda kadınların dezavantajlı konumlarının değişebilmesi; kadınları ikincilleştiren ataerkil ayrımcı uygulamaların ortadan kaldırılması ve kırsal kadınının sorunlarının çözülmesi için neler yapılabileceği ve kırsalda

yaşayan kadınların, kadınlık ve erkeklik kimliklerinin kuşaklar arası aktarımında benzerlikler ve farklılıkların neler olduğu sorularına cevap aranmıştır.

Yöntem

Nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen bu çalışmada, kırsalda yaşayan kadınlık ve erkeklik kimliklerinin kuşaklar arası aktarımını incelemek üzere feminist teori yaklaşımı kullanılmıştır. Araştırmada, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini değerlendirmek için hazırlanan sosyo-demografik veri formu ve kadınların deneyimlerini değerlendirebilmek için, literatür doğrultusunda oluşturulmuş yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır.

İki aşamalı olarak tasarlanan saha araştırmasının ilk aşamasında kadınların sosyo-demografik yapılarına ait veriler “Sosyo-Demografik Görüşme Formu”, ikinci aşamasında kadınlara ait veriler ise “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırmada maksimum çeşitlilik ilkesiyle kartopu örneklem yöntemi kullanılmıştır. Rastlantısal olmayan örneklem biçimi kartopu örnekleme, araştırma kapsamında yer alan kaynak kişilerden ilerleyerek yeni kişilere ulaşıldıkça örneklemin büyümesi ile oluşmaktadır (Kümbetoğlu, 2017: 99).

Araştırmanın örnekleme, 1. kuşak ve 2. kuşak katılımcılar olarak belirlenmiş, 1. kuşağın ve 2. kuşağın belirlenmesinde kadın katılımcıların anneler ve kızları olmaları dikkate alınmış, 1. kuşak kadın katılımcılar anneleri ve 2. kuşak kadın katılımcılar kızları olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Araştırmanın örnekleme, Manisa'nın Akhisar ilçesinin Karaköy Mahallesi'nde yaşayan anneler ve kızları olmak üzere 1. kuşaktan 8 kadın, 2. kuşaktan 8 kadın olmak üzere toplam 16 kadından oluşmaktadır.”

Verilerin analizi iki aşamada gerçekleşmiştir. İlk olarak sosyo-demografik değişkenlerin betimsel analizi yapılmış, sonrasında ana temalar ve alt temalar oluşturularak tematik analiz gerçekleştirilmiştir. Annelerin ve kızlarının sosyo-demografik özellikleri, meslek ve sosyal güvenceleri ve ekonomik durumları olmak üzere 3 alt başlık halinde ele alınan 50 soruluk görüşme formunda, kadınların, eşlerinin, çocuklarının, anne ve babalarının evlenme biçimleri ve evlilik yaşları, aile tipleri ve çocuk sayıları, eğitim, istihdam ve sosyal güvenlik durumları, meslekleri ve miras hakları sorgulanmıştır. 16 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış soru formunda, kırsalda yaşayan kadınların evlilik kararları ve ataerkillik arasındaki ilişki, aile içinde toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü, hane içinde sahip olunan mülkiyetin, gelirin ve temel hakların paylaşımı, aile içi şiddet, kuşaklar arası kadınların kadınlık ve erkeklik kimliğine dair algılarında farklılıklar sorgulanmıştır.

Ses kayıt cihazındaki görüşmeler yazıya aktarılarak deşifre edildikten sonra veriler, gruplandırılarak organize edilmiştir. Deşifre yapılırken kadınların söylemlerine ait her bir kelimenin önem taşıdığından yola çıkarak çerçevenin dışına çıktığı düşünülen konuşmalar ayırt edilmeksizin yazıya dökülmüştür. Deşifre edilen görüşmeler tekrar tekrar okunarak temalar oluşturulmuş ve her temaya bağlı tanımlanan alt temalarla tematik analiz gerçekleştirilmiştir.

Sosyo-Demografik Bulgular

1.kuşak kadınların yaşları 48-86 yaşları arasında, 2.kuşak kadınların ise 29 ile 51 yaş arasında değişmektedir. Eğitim iki grup arasında ciddi şekilde farklılaşmaktadır. 1.kuşak kadınlarda okuryazar olmayanların oranı ağırlıktayken, okuryazar olan 2 kadın, ilkökul mezunu olan 1 kadın katılımcının olduğu; ilkökul mezunu olan kadın oranının yüksek olduğu 2.kuşak kadın katılımcılardan K7'nin okuryazar olmaması, K1 ve K2'nin ise ortaokul mezunu olması nedeniyle farklılaştığı görülmektedir. Bir diğer önemli farklılık da iki grup kadın arasındaki çocuk sayılarıdır. 1.kuşak kadınların 1 ile 5 çocuk arasında değişen çocuk sayısına sahip oldukları, 2.kuşak kadınların sahip olduğu çocuk sayısının maksimum 3, minimum 1 olduğu görülmektedir. İki farklı grupta gerçekleştirilen çalışmada annelerden oluşan birinci kuşak kadınlar A1, A2, ..., A8 olarak, annelerin evli kızlarından oluşan ikinci kuşak kadınlar ise K1, K2, ..., K8 olarak kodlanmıştır (Tablo 1, Tablo 2).

Tablo 1: 1. Kuşak Kadınların Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durumu	Eğitim Durumu	Meslek	Çocuk Sayısı
A1	Kadın	72	Evli	Okuryazar	Çiftçi	5 Çocuk
A2	Kadın	48	Evli	Okuryazar	Çiftçi	3 Çocuk
A3	Kadın	67	Evli	Okuryazar Değil	Çiftçi	3 Çocuk
A4	Kadın	65	Evli	Okuryazar Değil	Çiftçi ve Ev Hanımı	5 Çocuk
A5	Kadın	54	Evli	Okuryazar Değil	Çiftçi	4 Çocuk
A6	Kadın	60	Evli	İlkokul Mezunu	Çiftçi	1 Çocuk
A7	Kadın	86	Eşi Vefat Etmiş	Okuryazar Değil	Ev Hanımı	3 Çocuk
A8	Kadın	72	Eşi Vefat Etmiş	Okuryazar Değil	Ev Hanımı	4 Çocuk

Tablo 2: 2. Kuşak Kadınların Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durumu	Eğitim Durumu	Meslek	Çocuk Sayısı
K1	Kadın	42	Evli	Ortaokul Mezunu	Ev Hanımı	2 Çocuk
K2	Kadın	29	Evli	Ortaokul Mezunu	İşçi	2 Çocuk
K3	Kadın	51	Eşinden Ayrı Yaşüyor	İlkokul Mezunu	Temizliğe Gidiyor	2 Çocuk
K4	Kadın	51	Evli	İlkokul Mezunu	Çiftçi	1 Çocuk
K5	Kadın	35	Evli	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı ve Temizliğe Gidiyor	2 Çocuk
K6	Kadın	36	Evli	İlkokul Mezunu	İşçi	1 Çocuk
K7	Kadın	62	Eşi Vefat Etmiş	Okuryazar Değil	Çiftçi	3 Çocuk
K8	Kadın	50	Eşi Vefat Etmiş	İlkokul Mezunu	Çiftçi	3 Çocuk

Tematik Analiz

Karaköy Mahallesi'nde yaşayan 1. kuşaktan 8 kadın, 2. kuşaktan 8 kadın olmak üzere toplam 16 kadın ile yapılan derinlemesine görüşmeler üzerinden tematik analiz çerçevesinde toplam 10 tema saptanmıştır. Ana temalar kendi içinde alt temalarla tanımlanmıştır. 10 tema aşağıdaki şekilde farklılaşmaktadır:

1. Kadın ve evlilik,
2. Kadın ve çeyiz,
3. Aile içi iş bölümü ve ailede kararların alınmasına katılım,
4. Hane içinde gelirin ve temel hakların paylaşımı,
5. Aile içi şiddet,
6. Kadınların, kadınlık ve erkeklik rollerine dair algısı,
7. Kadınların bedenlerini deneyimleme durumları
8. Kayınvalide-gelin ilişkisi

9. Kayınpeder-gelin ilişkisi
10. Kadınların ev dışı alanı kullanma biçimleri (Tablo 3)

Tablo 3: Tema ve Alt Temalar Tablosu

Ana Temalar	Alt Temalar
1.Tema: Kadın ve Evlilik	Görücü Usulü Evlenme Kaçarak Evlenme Kadının Rızasıyla Evlilik Çocuk Yaşta Evlilik İdeal Evlilik Yaşı Eğitim Alamadığı İçin Pişmanlık
2.Tema: Kadın ve Çeyiz	Çeyizin Zamanı Eşyaya Atfedilen Değer Yoksulluk-Çeyiz İlişkisi Çeyiz Hazırlığında Kadın Odaklı İş Birliği
3.Tema: Aile İçi İş bölümü ve Ailede Kararların Alınmasına Katılım	Toplumsal Cinsiyete Dayalı Roller Eşitlikçi Yaklaşım Karar Alıcı Erkek Eşitlikçi Yaklaşım
4.Tema: Hane İçinde Gelirin ve Temel Hakların Paylaşımı	Kadın ve Erkeğe Eşit Olanaklar Erkeğin Değeri
5.Tema: Aile İçi Şiddet	Eril Şiddetin Meşruluğu Şiddete İlişkin Anlamlandırmalar
6.Tema: Kadınların, Kadınlık ve Erkeklik Rollerine Dair Algısı	Annelik Rolü Babalık Rolü
7.Tema: Kadınların Bedenlerini Deneyimleme Durumları	Üreme Sağlığıyla Bilgiye Erişim Kadın Bedenine Yüklenen Anlam Çocuğa Atfedilen Anlam
8.Tema: Kayınvalide-Gelin İlişkisi	Olumlu İlişki Olumsuz İlişki
9.Tema: Kayınpeder-Gelin İlişkisi	Destekleyici-Koruyucu Kayınpeder Olumsuz İlişki
10.Tema: Kadınların Ev Dışı Alanı Kullanma Biçimleri	Eşten İzin Almak Eşe Haber Vermek

Annelerin ve kızlarının evliliğe ilişkin söylemlerinde “pişmanlık” sıkça vurgulanmaktadır. Aile büyüklerinin değerleri dolayısıyla toplumsal normların etrafında şekillenen ve erken yaşta gerçekleştirdikleri evliliğe ilişkin pişmanlıklarını ifade eden kadınlar, eğitime ara vererek ya da eğitimden vazgeçerek kurdukları evliliğe ilişkin pişmanlıklarını vurgulamaktadırlar.

“Okumamayı ben kendim istedim ama sonraki aklım olsaydı okurdum, şu an okumadığım pişmanım yani.” (K2, 29, İşçi).

“Biz hiç okul yüzü görmedik. Yok, yok. Okumayı isterdik. Kim istemez okumayı. Eğitim alsınlar istedik, okumadılar çocuklar” (A4, 65, Çiftçi ve Ev Hanımı).

“Çok küçük everdiler bizi. Anamın evinde ne bir çay pişirdim ne bir çorba pişirdim ne bir kaya pişirdim. O kadar küçüktüm. 14-15 o aradaydım işte” (A8, 72, Ev Hanımı).

Kırsalda yaşayan 1. kuşak ve 2. kuşak kadınlar, ataerkilliğin şekillendirdiği toplumsal koşulların etkisini vurgulayarak kendi kuşağında kadının eşini seçme şansının olmadığını ifade etmektedir.

“Görücü usulü. Nerden bulcan ki sevcen. Telefon yok şey yok. Annem babam istedi (A1, 72, Çiftçi).

“Dünürücü, aracı vardı. Evveli öyleydi. Göstermediler bizi. Dünürücüler geliyorlar. İsteniyor. Anan baban da gayrı şeye gelirse, senin fikrini alıyor” (A4, 65, Çiftçi ve Ev Hanımı).

“Anne-babalar aldı. Daha önce öyleydi mesela köy yerlerde. Kızlara soruluyordu ama daha önce anne babalar mesela karar veriyordu. Şöyle bir şey eşimin ailesi beni beğenmiş ordan annem ve babama çıtlatmış mesela annesi. O da babama çıtlatıyor tabi. Uygun buluyorlar. Sonra oldu işte nasip” (K4, 51, Çiftçi).

Anneler ve kızları söylemlerinde ideal evlenme yaşının 20-25 yaş arasında olduğunu; evliliğin önkoşullarını ve aşamalarını, toplumsal normlara göre belirlediklerini ve ideal evlilik yaşını da bu kapsamda değerlendirdiklerini vurgulamaktadırlar.

“17 yaşında evlendim ben. Erken ama napcan. 20'yi geçmeli yine...” (A4, 65, Çiftçi ve Ev Hanımı).

“21 evlenme yaşım. Aslında 21-22 yaş tam zamanı bence. 23 falan. Ama bence şöyle bir şey var. Eğer bir hedefin varsa, çalışıyorsan, okuyorsan evliliği ertelemek gerekir diye düşünüyorum yani” (K2, 29, İşçi).

Çocukluk ve gençlik dönemlerine hâkim olan ekonomik yetersizliklerin kadınların yaşamlarının bir parçası olduğu ve çeyizlerini oluşturan eşyaları belirleyen yoksulluk olduğu her iki kuşak tarafından dile getirilmektedir.

“Teneke mobilya vardı ben gelin olurken ne mobilyası. Teneke bir divan teneke bir karyola tamam (...) Beyaz dantel yumak alamıyorduk şimdi halimize bin şükür” (A6, 60, Çiftçi).

“Valla ne diyim ben bir yorgan bi kilim o zaman öyleydi bir yorgan bit yatak. Malın mülkün yok fakir babamın. Evlendikten sonra çalıştık yaptık” (A1, 72, Çiftçi).

1. kuşak ve 2. kuşak söylemlerinde çeyizi oluşturan eşyaların niteliğinin ve maddi değerlerinin cinsiyete atfedilen ataerkil değerler üzerinden şekillendiğini ve çeyizin hazırlanma sürecinin bazen kadınların doğumu bazen de ergenliğe adım atışlarıyla başladığını dile getirmektedir.

“Çeyiz hazırlamak daha çok kız tarafı, kızlar, bayanlar daha çok hazırlıyor. Erkek tarafı beyaz eşya, koltuk türleri, mobilya öyle şeyler. Çeyiz, beyaz eşya nişanlandıktan sonra konuşuluyor ona göre oluyor. Paylaşıyor” (K6, 36, İşçi).

“Çocukların çeyizlerini doğdular başladık hazırlamaya” (A1, 72, Çiftçi).

“Bez patik zaten 15 yaşındayken hazırlamaya başlıyon” (K7, 62, Çiftçi).

Aile İçi İş Bölümü ve Aile İçi Kararların Alınmasına Katılım

Araştırmada saptanan 3. tema olan aile içi iş bölümü ve aile kararların alınmasına katılım teması etrafında 1. kuşak ve 2. kuşak kadınların anlatıları kadını ikincilleştiren ve dezavantajlı konuma yerleştiren toplumsal cinsiyete dayalı rollere vurgu yapmaktadır.

“Ben yaparım bütün işleri evde. Tarladakini de ben yaparım. Babam ev illerinde yardımcı olmazdı. Ev işine garişmazdı. O akşama kadara çalışıyor, akşam eve gelecek dinlenecek tabi, tabi eve gelecek yicek iççek” (A1, 72, Çiftçi).

“Kızlar ne yapmaları lazım? Anası ne yapıyorsa onu yapcak. Öyle değil mi? Oğlan çocukları oğlum eşşeğini bağla, oğlum eşşeğini çözüver, dışarıdaki işleri yapar” (A8, 72, Ev Hanımı).

“Bizdeydi evde bütün işler. Kızlar hazırlar sofrayı falan nerede yapmaz hiç erkekler” (K5, 35, Ev Hanımı ve Temizliğe Gidiyor).

Hanede karar alıcının erkek olduğuna ilişkin vurguların, 1. kuşak ve 2. kuşak kadınların söylemlerinde ortak olduğu görülmektedir.

“Eşim sormaz her şeyi kendi alır. Şimdi bak diyom ya bak, Eskiden kocam tütün parasını alırdı. Tütün parasını aldın mı derdim ben napcan sen derdi” (A6, 60, Çiftçi).

“İkisi bir vermeleri lazım. Bu alıncaksa ya alalım ya almayalım. İkisi bir fikir vermesi lazım. Bizde öyle yok. Bizde adamın astığı astık kestiği kestik” (A8, 72, Ev Hanımı).

“Babam annemin fikrini pek sormaz. Genelde öyle oluyor. Gene soruyor ama ben şunu yapıyorum diyor. Yaptığını haber ediyor. Kararı alıyor yaparken haber veriyor” (K6, 36, İşçi).

Ev içindeki kararların alınmasında ve hane içine giren gelirin üzerinde belirleyici olanın, ailede son sözü söyleyenin erkek olduğu vurgulanmakta, “aile içi ilişkilerde, otorite ve karar verme yetkisinin erkekte toplandığı” (Çakır ve Aksoy, 2016: 271) görülmektedir. Ancak aile için kararların alınmasında cinsiyete dayalı hiyerarşi, maddi değeri olan ve olmayan eşyanın niteliğine göre de değişiklik göstermektedir.

“Ya o duruma göre değişiyor da ev içi şeylerde ben basarım. Beraber gibi olsak da araba konularında eşim kendi ağır basıyor. O erkeklere ait bir şey olduğu için. Amam ev içinde bir eşya olunca ona sormam bile ben gider alır gelirim. Şunu aldım derim o kadar yani. Bizim evde babamın sözü geçer annem bir şey diyemez” (K1, 42, Ev Hanımı).

Tarımın yaygın biçimde metalaşmasının hane örgütlenmesi ile kadınların üretici rolleri üzerinde oluşturduğu belirleyici etki, köylü hanesindeki iş bölümünü şekillendirmektedir. 1. kuşaktan kadınlar ifadelerinde, ataerkil toplumsal örgütlenmenin kadınlara yüklediği görevlerin yerine hanelerinde aile içi iş bölümünde eşitlikçi yaklaşıma dayalı paylaşımların yer aldığını vurgulamışlardır. 2. kuşaktan kadınların söylemleri ise geleneksel köylü hanesinin ve ataerkil aile döngüsünün çözümlüşünü (Kandiyoti, 2015: 59) işaret etmektedir. 1. kuşak kadınların aile içindeki kararların birlikte alınmasının ideal olan olduğunu vurgulayan söylemleri, kuşaklar arası kadın kimliğinin dönüşümünün ipuçlarını taşımaktadır. Aile içi iş bölümü ve ailede kararların alınmasında eşitlikçi yaklaşımın annelerden kızlara doğru kuşaklar arası devamlılık gösterdiği görülmektedir.

“Kadınların da söz sahibi olması gerekir. Sorar adam bana. Traktör falan alacak sorar. Onu öyle yapam bunu böyle yapam beraber karar veririz çoğu şeylere (...)” (A2, 48, Çiftçi).

“Bir evde mesela kaç kişi yaşıyorsa hepsinin fikri sorulmalı bence. Mesela şimdi kadınla erkek eşit olduğu için eskiden çok farklıydı şimdi çok farklı kadının da erkeğin de fikri alınmalı bence. Eşim fikrimi sorar. Ben de sorarım o da sorar. Ben bir kıyafet alayım mesela sorarım. O da durumumuz nasıl diye sorar bana mesela bir şey alırken” (K5, 35, Ev Hanımı ve Temizliğe Gidiyor).

Ev içi üretimde erkeğin rolünün büyüyerek aile içi sorumlulukların ve görevlerin cinsiyete dayalı paylaşılmadığı, erkeğin ve kadının fikir alışverişinde bulunarak birlikte karar alıcı roller üstlendiklerini, aile içi rollerin paylaşımında eşitlikçi yaklaşımın yer aldığı 2. kuşağa ait ifadeler, kuşaklar arası farklılaşmayı gösteren bulgulardandır.

“Bulaşık makinasını mesela çocuklarım boşaltır ikisi bir. Tabakları çıkarır masaya koyarlar. Hani sen erkeksin sen yapma diye bir şey yok yani. Mesela masaya Murat diyorum çatalları kaşıkları koy, tabakları koy koyar. Getir götür işlerini yapar” (K2, 29, İşçi).

“Erkek evladım asla asla ayırmam kız işi erkek işi diye. Benim büyüdüğüm ailede tam tersi oldu. (...) Kızlar hazırlar sofrayı falan nerede yapmaz hiç erkekler” (K5, 35, Ev Hanımı ve Temizliğe Gidiyor).

“Çocuğuma yaptırıyorum salataya, sofraya hazırlatıyorum. Yalnız kalabilir ihtimaliyle yani okuyacak en azından okursa ileride öğrensini diye” (K6, 36, İşçi).

1. kuşak ve 2. kuşak kadınların anlatılarında; aile içi rollerin paylaşımındaki eşitlikçi yaklaşımı, hane içinde sahip olunan mülkiyetin, gelirin ve temel haklarına paylaşımına ilişkin eşitlikçi yaklaşımın takip ettiği görülmektedir.

“Hiç bizim öyle bir şeyimiz olmadı. Şimdi bakalım tarlaları zeytinleri üleştirirince. Birer tarla vecez hepsine. Eğitimde de birlikte” (A3, 67, Çiftçi).

“Tek olduğum için öyle bir sorun olmadı. Kız çocuğu olarak ailem beni desteklediler. Destek oluyorum çocuğuma eğitim her konuda. Kızım olsaydı da farkı olmazdı” (K6, 36, İşçi).

Anneler ve kızları söylemlerinde eşitlikçi yaklaşımın kuşaklar arası aktarıldığını ve ideal olanın bu eşitlikçi yaklaşım olduğunu, “kadın ve erkeğe eşit olanaklar” sunulduğu gerçeğini vurgulamaktadır.

“Bizde öyle bir ayırım yok. Eşit verildi bize mesela. Babam verdi mesela bu sene zeytinleri 5'er dönüm verildi mesela. Herkese eşit veriliyor bizim burda” (K4, 51, Çiftçi).

1. kuşak kadınlar ifadelerinde yaşadıkları toplumda erkeğin değerinin yüceltildiği durumlara ilişkin örnekleri dile getirmektedir.

“Erkeği ön planda tutarlar hep. Bizim ülkemizde de öyle. Etten mesela misafir diyor erkek diyor ona daha fazla koyarlar. Erkekten laf duymuyam diye. Ailemde bizim kızlara pek mal da vermeyi çok vermeyi istemiyorlar” (A2, 48, Çiftçi).

“Köy genelinde ilk önce hayırlarda düşünlerde yemek ilk önce erkekler yicek ondan sonra kadınlar yicek” (K1, 42, Ev Hanımı).

2. kuşak kadınların, erkeğin değerinin yüceltildiği cinsiyet ayrımına dayalı eşitsiz uygulamaların (anne ve babanın erkekten erkeğe geçen mirasa önem vermesi, kıymetli görülen mülkün sahibinin erkek olarak görülmesi) yetiştikleri ailede var olduğunu ancak kendi ailelerinde cinsiyete dayalı eşitsizliğin olmadığını belirtmeleri, kuşaklar arası farklılaşmaya işaret eden önemli bir bulgu olarak çalışmamızda yer almaktadır.

“Ben çocuklara eşit davranıyorum ama annemler oğlana ağırlık yapıyorlar. Benim düşüncem öyle. Belki onlara sorsan öyle değil emme. Tarlanın değerli yanlarını oğlana, gıyıda göşede kalan yanları, ormanın gıyısını kızlara veriyolar. Oğlanı daha değerli görüyorlar işte” (K3, 51, Temizliğe Gidiyor).

Kuşaklar Arasında Aile İçi Şiddetin Varlığı

Araştırmada kadınların söylemlerinde tespit edilen aile içi şiddet teması; eril şiddeti meşrulaştıran söylemler ve şiddete ilişkin anlamlandırmalar alt temaları etrafında kuşaklar arası farklılıklar göstermektedir. 1. kuşak kadınlar eril şiddetin meşruluğu alt temasına ilişkin ifadelerinde sözlü, fiziksel ve ekonomik şiddetin varlığını vurgulamaktadır.

“Alır zaten eline bir şey bırakmaz ki. Para vermez” (A1, 72, Çiftçi).

“Tabi tabi anacım oluyor. Benim ona olmadı ama onun bana oldu şiddeti. Azıcık dış ayaklı oldu. Babam anneme yapardı öyle. Kızdı mı yapar kızmadı mı yapmaz” (A7, 86, Ev Hanımı)

1. kuşakta sözlü şiddet, şiddet olarak tanımlanmamakta ve şiddet evin “doğal” hali olarak görülmektedir.

“Olmaz mı şiddet ev hali bu kızım. Babam huysuzdu. Vurmuyordu ama bağırıyordu çığırırıyordu.” (A8, 72, Ev Hanımı).

“Hiç hiç bak 42 sene içine girdim evleneli ama daha bir tokadını yememişimdir. Ama küfürü oluyor tabi hiç kavga şey yapmadık ama ara sıra kızdığı zaman küfredirdi o konu ayrı. Hiç duymadım damadım o yönden Allah’a şükür namazında abdestinde hiç yapmaz” (A6, 60, Çiftçi).

Evlilikle birlikte kadınların kurduğu ailede olduğu gibi içine doğduğu hanede de şiddete tanık olduklarına dair ifadeler, 1. kuşak kadınlarda aile içi şiddetin kuşaklar arası aktarılan bir olgu olduğuna işaret etmektedir. “Evlatlar uğruna katlanılan şiddet”, “erkeğe duyulan sevgi ve saygı nedeniyle sessiz kalınan şiddet” gibi gerekçelere dayandırarak ifade ettikleri aile şiddeti meşrulaştırılan söylemlerin varlığını koruduğu anlaşılmaktadır.

“Olsa da (şiddet) ehemmiyeti yok kuzum. Ben severek, kocamı çok saydım, sevdim. Saygım, sevgim sonsuzdur üstünde. Olsa da sesimi çıkarmadım. Çıkarsan napcan kızım. Ayrılсан çocukların var” (A4, 65, Çiftçi ve Ev Hanımı).

1. kuşak kadınların aile içi şiddet sorusuna verdiği yanıtlarda kadınların evin içine müdahale ve mahremiyetin ihlali gibi hissettikleri, aile içini “dışarıya”, “yabancıya” karşı korumak için inkâr ve yok sayma temalarına dayalı ifadelere yer verdikleri, 2. kuşak kadınların ise ailelerinde şiddetin olmadığını belirttikleri görülmektedir.

“Yok yok Allah’a şükür hiç öyle şiddet, bir şey olmadı. Yetiştğim ailede de yoktu hiç” (A5, 54, Çiftçi).

“Olmadı şiddet. Olmadı. Yok çocuklarımda da olmadı. Yok da şey mesela eşimlen azıcık tatsızlıkla yaşandı mesela da onun gibi diyon bilmiyom nasıl diyon da. Ne bileyim olmadı işte” (K3, 51, Temizliğe Gidiyor).

Kadınların Annelik ve Babalık Rollerine Dair Algıları

Araştırmamızın bulgularında yer alan kadınların, kadınlık ve erkeklik rollerine dair algılarını içeren söylemlerde annelik rolü ve babalık rolü olmak üzere her iki kuşakta da yer alan iki ortak alt tema olduğu görülmektedir. 1. kuşaktan kadın katılımcılar, erkek egemenliğin en belirgin unsuru olan aile içi iş bölümünde erkeğin ailenin geçimini sağladığı, kadının ise ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgilendiği ataerkil örüntüye ait ifadeleri vurgulamaktadırlar (Bozok, 2018).

“Eskiden öyle adamların yardım etmesi öyle şeyler yoktu. Çocuklara hiçbir şey yapmadı. Bizim evde öyle baba hep rahat. Anne hep yük altında üzüntü altında. O düşünüyor...” (A6, 60, Çiftçi).

“Çocuklara hep ben bakıyordum. Kendim kalkıyordum. Eşim yardımcı oluyordu gene. Ben çocukla uğraşacak oluyordum mesela soba yancak oluyordu o o işleri yapıyordu” (A3, 67, Çiftçi).

Cinsiyete dayalı rollerin kuşaklar arası aktarımını ailede içindeki iş bölümüyle meşrulaştıran ataerkil aile yapısının, 2. kuşakta da varlığını sürdürdüğü görülmektedir:

“Eşim bana hiç yardım olmadı çocukta. Erkekler ailesinde hiç öyle bir şey görmediği için de olabilir. Şimdi daha çok farklı daha çok üstüme düşüyor eylülün de benim de. Onun sevincini mutluluğunu ben hissediyorum mesela yani şu an hamileyim yine kız çocuğuna. Babam anneme hiç yardım olmazdı çocuklar için” (K5, 35, Ev Hanımı ve Temizliğe Gidiyor).

“Yok canım çocuğumda yardımı olmadı. Çalışıyordu adam zaten ben kendim baktım. Evdeydim yani bakıyordum çocuğuma ona ihtiyaç duymadım bile. Anneler daha ağır bir şey istiyor baba hayır diyor sen kıyamıyorsun anneler ikisinin arasını bulmak için hadi yapalım edelim dediği için annelerin yükü daha ağır. Okul işleriyle eşim de ilgileniyor” (K4, 51, Çiftçi).

Kadın olmayı anne olmak olarak tanımlayan özcü bakış açısı, annelerden kızlarına aktarılan kadın kimliğine dair ataerkil yaklaşımın izlerini taşımaktadır.

“Anne olmak daha başka. Olmasa eksikliğini hissederdim. Anne olmak daha değerli kadın olmaktan” (A5, 54, Çiftçi).

“Anne olmak daha zevkli bir şey. Şimdi çocuklar geldi mi bak annem diye sarılırlar ederler sen de gururlanıyon tabi” (A4, 65, Çiftçi ve Ev Hanımı).

Çocuğuyla özdeşleşme, çocuğa bağlılık duyma kadının hem annelik hem de kadınlık kimliğini belirleyen kavramlardır. Bu özdeşleşme, kadını yalnızca annelik tanımının içine hapseden, özerk bir var oluşundan söz edilemeyen ideal kadınlık kimliğine işaret etmektedir.

“Analık başka bir şey tabi. Baba olmadığımız için bilmiyoruz ama ana olmak çocuğun hasta görsen için yanıyor mesela üzgün görsen için yanıyor. Ana olmak bambaşka bir şey...” (K7, 62, Çiftçi).

“Çocuğum olmasaydı kendimi suçlardım ve o konuda da üzülürdüm herhâlde (...) Annelik zaten eksik kalırdı bir kere. Ne bileyim. Ama bütün yolları denerdim herhalde olmadı tüp bebek ama bir şekilde tamamlardım herhalde” (K2, 29, İşçi).

1. kuşak ve 2. kuşaktan kadınların anlatılarında babalık modelinden beklentilerin, toplumsal cinsiyet rollerinden, ataerkilliğin inşa ettiği erkeklik kimliğinden bağımsız olmadığı görülmektedir. Babanın kalitesi, prestiji ve iyiliği, başka her türlü yükümlülüğünün üstünde, daha çok ailesini geçindirebilme yeteneğiyle ölçülmektedir. Aile rahatını sağlayan, besleyen iyi baba imajı kadınların ifadelerinde sıkça dile getirilmektedir. Baba bütün kazancını düzenli olarak ailesine getirmek için kendini ne kadar harap ederse, o kadar takdir görmektedir. Çocukların ve evin, baba için ikinci sınıf bir uğraş olduğu vurgulanmaktadır (Badinter, 237, Annelik Sevgisi).

“İyi baba iyi. Şimdi bir şey diyemem. Desem bir de günah olur. Geldik mi gittik mi paran var mı diye soruyor bana daha ne yapsın öyle değil mi?” (A7, 86, Ev Hanımı).

“Evet babam çok iyiydi bize. Benim şey böyle bizim hiç incinmezdi. Fakirdi ama. Tarlaya gider çalışırdı bizim isteklerimizi alırdı. Annem söylerdi gider alırdı (...)” (A2, 48, Çiftçi).

“Babam iyi bir babaydı. Ben hiç babamın evinde yokluk görmedim, üzüntü görmedim. Ne bileyim maddi manevi hiç sıkıntı görmedim babamın evinde (...)” (K4, 51, Çiftçi).

2. kuşaktan kadınlar, iyi bir babanın çocukların bakımıyla ilgilenen baba olduğuna işaret etmektedir. Çocuk bakımında babanın rolü, kadınları çocuk bakımında destekleyici bir rol olarak konumlandırılmaktadır.

“Çocukların bakımında da eşim hep destek oluyor. Kendisi de meraklı zaten ondan da kaynaklanıyor” (K2, 29, İşçi).

“Babam iyi bir eş, iyi bir babaydı. Gözümde iyiydi yani. Eşim iyi bir eş, iyi bir baba. En azından çocuğuna bakıyor ilgileniyor” (K7, 62, Çiftçi).

Kadınlarda Sağlık ve Aile Planlaması

Kadınların bedenlerini deneyimleme durumları teması altında yer alan alt temalara ilişkin 1. kuşak ve 2. kuşak kadınların ifadelerinde benzerliklerin ve farklılıkların olduğu görülmektedir. Kadınların, kadın sağlığı ve aile planlaması konularında görülen bilgi eksikliği, kaliteli hizmetlere erişimin yetersiz olması ve seçeneklerin sınırlı olması, kadınların doğum kontrol yöntemlerini kullanmaya yönelik davranışlarını ve doğum yöntemlerini etkilemektedir. Yalnızca 1. kuşağın söylemlerinde yer alan istenmeyen hamileliğe ait ifadeler, doğum kontrol yöntemlerine dair bilgiye sahip olmadıklarını ya da kullanmadıklarını, kadınların dini değerler nedeniyle hamile kalsalar dahi çocuk aldırmadıklarını göstermektedir.

“İstemedik hamilelik oldu. Napcan bilemeyince. Aldırmadık da düşürmedik de kızım. Günah diye aldırmadık. Sonra zaten param mı vardı çocuk aldırmaq için neyle aldırcaz kızım. Benim bir küçük oğlanda ben, onu hiç istemedim. Ona her hareketi yaptım ben. Ağır kaldırdım onu yaptım bunu yaptım gene düşmedi bak o gene düşmedi” (A4, 65, Çiftçi ve Ev Hanımı).

“Biz bilmiyoduk ilaç. Hiç biz öyle şey görmedik. Üç tane çocuk oldu ne hastaneye gittim ne şey ettim. Hepsini evde doğurdum (..)” (A8, 72, Ev Hanımı).

“Hiç ben kullanmadım. En çok eşim de öyle çok şey kullanmadı. Hiç ne öyle hap içtim ne spiral takıldı hiç öyle bir şey görmedim” (A6, 60, Çiftçi)

1. kuşak kadınların bedenlerine ilişkin algılarını ortaya koyan ifadeleri, kadınların doğurganlığı dini değerler etrafında yorumladıklarını göstermektedir. Çocuklar arasında cinsiyete dayalı ayrımcılık, annelerin karşı çıktığı bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. İlahi olandan gelene karşı gelmek ile çocuklar arasında cinsiyete dayalı ayırım yapmak, erkek çocuğunun olmasını daha çok arzulamak, kız çocuğunu değersizleştirmekle eşdeğer görülmektedir.

“Hiç almadık. Allah ni vedi aldık kabul ettik. Allah ni vedi aldık kabul ettik. Napcen. Yok hiç içinde olmadı bizim. Bizim Akhisar'daki oğlan çocuk onların üç de oğlan çocuğu verdi kız çocuğu vermedi. Napcen. O da gelin etti çocuğu üç tane kızı oldu napcen. Allah verdi” (A7, 86, Ev Hanımı).

“Ne verirse Allah kabul. Allah ki tane oğlan verdi, bir tane de kız verir dedim. İki tane de kız verdi. Dünyalar bizim oldu. Yok yok

şükür. Hiç öyle bir şey olmadı. Çocuklardan da hiç öyle bir sorun duymadık. Ne verirse Allah o” (A5, 54, Çiftçi).

Ataerkilliğin egemen olduğu kırsal toplumlarda evin sahibi, çocuk sahibi olması muhtemel olduğu için yani tohumu olduğu için en büyük erkek olarak görülmektedir. Otorite ve güç, erkeğin dölleme kabiliyetinden-soyu üretme yetisinden gelmektedir (Delaney, 2017) 1. kuşak ve 2. kuşak kadınların söylemlerinde kız ve erkek çocuk sahibi olmanın eşit olduğu algısı ortak olmakla birlikte; annelerin erkek çocuk sahibi olmaya yüklediği geleneksel değerleri vurgulayan ifadeleriyle kızlarına göre farklılaştığı görülmektedir. 2. kuşaktan kadınların söylemlerinde ise, erkek çocuk sahibi olmanın anneye farklı bir statü kazandırmayacağı, anneliğini yüceltmeyeceği, eşleri ve anne-babaları tarafından çocuk sahibi olmaya yönelik cinsiyete dayalı bir ayırımın yapılmadığı vurgulanmaktadır.

“Babamız önden oğlan istedi. Kız olmasın diye oğlan istedi. Sonra oğlan oldu. Değişiklik olurdu ya bir kız oldu arkadan iki tane de oğlan oldu” (A8, 72, Ev Hanımı).

“Evlat sevgisi olarak hepsi aynı bence. Kızın yeri de ayrı oğlanın yeri de ayrı. Ama bana sorsalar kız isterim. Erkek annesi olsam niye farklı hissedeyim kendimi” (K5, 35, Ev Hanımı ve Temizliğe Gidiyor).

Kayınvalide-Gelin İlişkisine Dair Kuşaklar Arası İzlenimler

1. kuşak ve 2. kuşak kadınlar ifadelerinde kayınvalide-gelin ilişkisine yer vermekte, olumlu ve olumsuz ilişki olmak üzere iki alt tema altında söylemlerini dile getirmektedir.

“Kayınvalidemle de ilişkim çok iyi. Kendi annem gibi. Kızı olmadığı için kendi kızı gibi görüyor. Şu an hala hayatta olduğu için babaannem iyi. Zaten annelerde kaldığı için iyi” (K6, 36, İşçi).

“Kayınvalideyle evveli iyiydik. Sonra beni hiç insan yerine koymadı. Kızı gibi görmedi beni görmedi görmedi. Ne bileyim beni oldum bittim istemedi (...)” (A4, 65, Çiftçi ve Ev Hanımı).

Annelerin ve kızlarının söylemlerinde yer verdikleri kayınvalide ile olumsuz ilişki alt teması, kadınların tahakküme dayalı aile içi ilişkilerde ataerkil değerler üzerinden statü kazanmalarına işaret etmektedir. Gelinler ve kayınvalideleri arasında sürekli bir gerilim ve iktidar mücadelesi yaşanmakta olduğu görülmektedir.

“Kayınvalidemle ilişkim iyiydin de şimdi biz evlendik benim adam askere gitti askerden gelince biraz onu doldurma yaptı” (K3, 51, Temizliğe Gidiyor).

“Kayınvalidemle aram berbat. On senedir küsmedim küsmedim şimdi küstüm. Çok üzdü beni” (K5, 35, Ev Hanımı ve Temizliğe Gidiyor).

Kayınpeder-Gelin İlişkisine Dair Kuşaklar Arası İzlenimler

Kadınların kayınpeder-gelin ilişkilerine yönelik söylemlerinde ise kayınpederlerini destekleyici ve koruyucu olarak tanımladıkları, baba otoritesine itaat ve babanın iktidarını pekiştirmeye yönelik davranışlara uyum sağlanmasına yönelik ataerkil ön kabullerin kayınpeder otoritesini de şekillendirerek eril bir kimliğe dönüştürdüğü görülmektedir.

“Kaynatamın çayımız şekerimiz kalmasın. Çay getiriverirdi bize, şeker getiriverirdi, çocuklarımıza yicak çerez getiriverirdi. Bakkalı vardı onun. Benim eşim de destekler gelinleri” (A3, 67, Çiftçi).

“Kayınpederimden daha çok destek alırım. Ben bu işi yapmak istiyorum senelerce söylüyorum hani. Emekli olunca kredi çeker sana küçük bir yer açarım dedi hani. Allah nasip ederse çeker krediyi onu yapar yanı” (K2, 29, İşçi).

“(…) Benim kayınvalide öldü. Ben de onun (kayınpederin) çamaşırını yıkadım. Ütüsünü yaptım yemeğini verdim” (A2, 48, Çiftçi).

Kadınların kayınpeder-gelin ilişkilerine yönelik söylemlerinde kayınpederlerini destekleyici ve koruyucu olarak tanımladıkları görülmüştür. Kadınlar, kayınpederleriyle olumlu bir ilişkinin var olduğunu belirten ifadelerinin yanında kayınpederleriyle olumsuz ilişkilerinin olduğunu vurgulayan ifadelere de yer vermişlerdir. 1. Kuşak kadınlar, kayınpederleri ile olumsuz ilişkilerini dile getirirken, kayınpederleri ile olan mesafeyi, destek alamamayı; yoksullukla ilişkilendirmekte ve o döneme özgü bir durum olarak nitelendirmektedirler. 2. kuşak kadınlar kayınpeder-gelin ilişkisine yönelik ifadelerinde ise, destekleyici-koruyucu kayınpeder alt temasına vurgu yapmışlardır.

“Onlar da yoktu zamanında destek olmak falan. Zamanında bir göz evin içinde duruyorduk. Bir göz odaya beni koydular. Nereden yardımcı olacaklar. Kayınbabam ve babam destek olmazdı kocamla bir şey olsa” (A4, 65, Çiftçi ve Ev Hanımı).

“Kaynatamın çayımız şekerimiz kalmasın. Çay getiriverirdi bize, şeker getiriverirdi, çocuklarımıza yiccek çerez getiriverirdi. Bakkalı vardı onun. Benim eşim de destekler gelinleri” (A3, 67, Çiftçi).

“Kayınpederimden daha çok destek alırım. Ben bu işi yapmak istiyorum senelerce söylüyorum hani. Emekli olunca kredi çeker sana küçük bir yer açarım dedi hani. Allah nasip ederse çeker krediyi onu yapar yani” (K2, 29, İşçi).

“Benim adam da gidince mesela kayınpederim hep beni kolladı. Mesela köye giderken yalnız gitmicen düğünlere giderken yalnız gitmicen. Kayınpederim bana çok destek oldu Allah razı olsun” (K3, 51, Temizliğe Gidiyor).

Annelerin ve Kızlarının Ev Dışı Alanı Kullanma Biçimleri

Katılımcılara ev dışı alanı kullanma biçimlerine yönelik soruyu yönelttiğimizde; 1. kuşak kadın katılımcıların ev dışı alanı kullanma biçimlerini “eşten izin almak” alt temasına ait vurgularla dile getirdikleri görülmektedir.

“Eşimizden izin alıyoz tabi. Anam zaten çarşı Pazar bilmez. Şurda komşuya çıkmaz babamdan izinsiz. Çocuklar da alırlar. Herkes sorumlu, alırlar, herkes sorumlu alırlar” (A5, 54, Çiftçi).

“Bir yere gitceğim zaman eşimden izin alırım. Çocuklarım da izin alıyordur herhalde. Öyle dip komşuya çıkarsın o bir yere gider camiye gider çıkarsın da. Akhisar’a gitcek olayım, bir şey olayım haber vermeden gitmeyiz” (A3, 67, Çiftçi).

Anneler, mahalleleri dışındaki bir yere gidecekleri zaman eşlerini mutlaka haberdar etmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Bu durum, kadınların hareket edecekleri yerin eve ya da mahallelerine olan uzaklığının eşlerinden izin almalarıyla ilişkili olduğuna işaret etmektedir.

“Filan yere varcam gelcem sen durago dersin. Burda olmadı gider usulca gelişin geri. Gidemem Akhisar’a kendim cık cık cık. Okumak bilmiyom ya gitmem ondan” (A7, 86, Ev Hanımı).

“Bir yere gitmezdim. Akhisar’a bile gitse beklerdim pencerede. O gelecek de hemen torbasını filesini alcam. Bırakıp da evden gitmezdim. Annem de gitmezdi. Şimdi kızlar gelinler ohhoo biz korkuyorduk şimdi gari şey insanlar (...)” (A8, 72, Ev Hanımı).

“Eşimle beraberken tabi izin almadan gidilir mi kız söylüyom ya nasıl fenadı adam. O zaman zaten yalnız hiçbir yere gitmiyorduk

konuya komşuya giderken de izin alıp da gidiyorduk” (K3, 51, Temizliğe Gidiyor).

Kırsalda kadının pek çok hareketinin eşlerinin “iznine” tabi olması, erkeğin eşinin gündelik hayatı üzerindeki yoğun denetimini işaret etmektedir. 1. kuşak kadınların ifadelerine göre okuma-yazma bilmenin, kadınların hareket alanını belirleyici bir faktör olduğu görülmektedir. Annelerin okuma-yazma oranları kızlarına göre düşüktür ve mahalleleri dışına çıkmaları gerektiğinde okuma-yazma bilmiyor olmaları bireysel hareket etmelerine engel oluşturmaktadır, bu nedenle ancak mahallelerindeki komşularıyla ya da akrabalarıyla seyahat edebilmektedirler. 2. kuşak kadınların ifadelerinde “eşe haber vermek” alt temasına yer vermesi ise 1. kuşağa göre farklılıklarını göstermektedir. 2. kuşak kadınlar, izin alma ile haber verme arasında bir fark olduğunu ve eşlerini yalnızca haberdar ettiklerini söylemlerinde vurgulamaktadır.

“Ben izin almıyorum. Haber vermeyle izin arasında imdi fark var. Ben şimdi buraya gitcem diyor o da tamam diyor ben sadece haberi olsun diye diyom yani. Annem de öyleydi haber ederdi izin almazdı. Kızım nasıl davrancak gittiği geldiği yeri kendi bildikten sonra oranın şey olduğunu bildikten sonra benim için şey yok tabi ki de izin almasına gerek yok” (K5, 35, Ev Hanımı ve Temizliğe Gidiyor).

“Yok sadece söylerim çıkıyorum. Çıkıyım mi çıkabilir miyim yok yani. Annem de yok almazdı. Gidiyorum gittim yani. İzin ayrı bilgi vermek ayrı” (K2, 29, İşçi).

Bu ifadeler, 2. kuşağın hareket alanını belirleyici olanın kadının kendisi olduğunu ve annelerinin de kendileri gibi eşlerinden izin almadıklarını yalnızca haber verdiklerini dolayısıyla bu davranışın kuşaklar arası aktarım olduğunu göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç

Manisa'nın Akhisar ilçesinin Karaköy Mahallesi'nde kadınlık ve erkeklik kimliklerinin kuşaklar arası aktarımında ortaya çıkan değişimlerin, dönüşümlerin kadın yaşamlarına nasıl yansıdığına ve anlamlandırıldığına bakıldığında tersine göçün yoğun olarak tercih edildiği görülmektedir. Araştırmanın verileri; 1. kuşak ve 2. kuşakta tersine göçü ortaya çıkaran nedenlerin farklılaştığını; 1. kuşağın kentsel alandan kırsal alana evlilik nedeniyle, 2. kuşağın ise tarımsal üretim nedeniyle kent ya da ilçe merkezinden kırsal alana göç ettiğini ortaya koymaktadır.

1. kuşaktan 2. kuşağa doğru eğitim olanaklarından yararlanma oranlarında farklılaşmaya işaret eden verilerin, tarımsal üretimin pazarlanması ve

dağıtım süreçleriyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ulaşım imkanlarının iyileştirilmesiyle de hem kadınların hem de erkeklerin ilçe ve kent merkeziyle ilişkileri ve eğitim olanaklarına erişimi artmıştır. Okullaşma oranındaki artış; kadınların toplumsal rollerinde, toplumsal yaşantılarını ve kimliklerini inşa etme biçimlerinde değişikliklere neden olmaktadır. Çakır ve Aksoy (2016)'un "Yozgat Kırsalında Yaşayan Üç Kuşak Kadının Aile İçi Cinsiyet Rollerindeki Değişim" başlıklı çalışmasında, Yozgat'ın merkez ve ilçelerine bağlı 11 köyde yaşayan, aynı haneden büyükanne, anne ve annenin 17 yaşından büyük kız çocuğu olmak üzere 30 kadınla yapılan görüşmeler sonucunda yaşlı kuşaktan genç kuşağa doğru kadınlarda eğitim düzeyinin yükseldiği saptanmıştır. Bu çerçevede araştırmanın kırsalda yaşayan kadınların eğitim düzeylerine ve eğitime erişim olanaklarına ilişkin sonuçlarının, literatürle uyumlu olduğu görülmektedir.

Her iki kuşakta da kadınların evlilik kararlarında ataerkil normların varlığını koruduğu, erken yaşta evlilik oranlarının yüksek, görücü usulü ve kaçarak evlenme biçimlerinin yaygın olduğu saptanmıştır. Ancak 2. kuşak kadınların evlilik kararlarında bireysel tercihlerinin etkili olduğuna yönelik vurguları, kadınların evlilik kararlarında ataerkil denetimin zayıflamaya başladığını işaret etmektedir. Eğitim seviyesi ve gelir düzeyinin yüksek olduğunu gösteren veriler ise eğitimin, 1. kuşaktan 2. kuşağa doğru erken evlilik oranlarındaki azalmayla ilişkisini ortaya koymaktadır. Araştırmada evliliğe ilişkin 1. kuşak ve 2. kuşakta saptanan bulgular, literatürdeki araştırmaların (Delaney, 2017; Berktaş, 2016; Atay Avşar, 2013) bulguları ile benzerlik göstermektedir.

1. kuşak kadın katılımcılarda, çeyizin belirleyici temalarından birinin yoksulluk olduğu tespit edilmiştir. Çeyizin içeriğini gelir düzeyleriyle ilişkilendiren 1. kuşak kadınlarda çeyiz hazırlığına kadın doğarken başladığı ve gelin olurken hazırlık sürecinin devam ettiği analiz edilmiş, 2. kuşak kadınlarla yapılan görüşmelerde ise çeyizin hazırlanma sürecinin kuşaklar arası değişime uğradığı saptanmıştır. "Eşyaya atfedilen değer", her iki kuşakta da belirgin olan alt temadır. Anneler ve kızları tarafından dantel, oya, yatak ve masa örtüleri, çay ve kahve takımları, kanaviçe ve yemeni, yorgan, yastık, yatak gibi günlük yaşamda düşük değer atfedilen ve işlevsiz görülen ürünler kadının çeyizi; takı, beyaz eşya ve mobilyalar gibi maddi değeri yüksek ve günlük yaşamda işlevsellikleri nedeniyle daha yüksek değer atfedilen ürünler ise erkeğin çeyizi olarak tanımlanmaktadır. Çalışmada her iki kuşaktan kadınların da söylemlerinde çeyizi oluşturan eşyaların cinsiyete dayalı paylaşımına ve niteliği üzerinden atfedilen değere yer verilmesi, kırsalda çeyizin ataerkil değerlerle ilişkisini göstermektedir. Araştırmada kırsalda çeyizin varlığının önemini koruduğu gösteren ve çeyizin içerdiği malzemelerin cinsiyete dayalı farklılaştığını ortaya koyan bulgular, daha

önce yapılan çalışmaların (Atay Avşar, 2013; Delaney, 2017) bulgularıyla benzerlikler göstermektedir.

1. kuşak ve 2. kuşak kadınların söylemlerinden elde edilen veriler, egemen olan aile yapısının çekirdek aile olduğunu ortaya koymaktadır. Aile içi iş bölümü ve hane içi kararların alınmasına katılım süreçlerinde ataerkilliğin varlığını koruduğu görülmekle birlikte kadınların eril iktidarın aile içinde egemen olduğunu ortaya koyan cinsiyete dayalı ayrımlara karşı çıktıkları ve kararların aile üyelerinin ortak kararıyla alınması gerektiğini vurguladıkları saptanmıştır. Gıda, giysi, ev eşyası gibi ev içini kapsayan temel ihtiyaçlarla birlikte tarlada kullanılan malzemeler ve araç gereçlerde yani evin dışında kalan alanlarla ilgili kararlarda da kadınların fikrinin sorulduğu, kararların aile içinde ortak alındığını gösteren söylemlerin varlığı, aile içinde kararların alınmasında ve görevlerin paylaşımında cinsiyete dayalı ayrımcı tutumlarla birlikte eşitlikçi yaklaşımların da kadınlık ve erkeklik kimliklerinin inşa edilmesinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Literatürde (Yavuz, 2015; Atay Avşar, 2013) yer alanın aksine çalışmamızın bulgularında yalnızca 1. kuşaktan 2. kuşağa doğru aile içi kararların alınmasına yönelik eşitlikçi yaklaşımların varlığı saptanmamıştır. 1. kuşakta da aile içinde kararların ortak alınması gerektiği yönündeki ifadeler tespit edilmiştir. Bu yönüyle çalışmaların bulguları, kırsalda ataerkil görünümünün kuşaklar arası aktarımını ortaya koyan çalışmaların bulgularından farklılaşmaktadır.

2. kuşak kadınların aile içi iş bölümünde ve çocuk bakımında erkeklerin katılımını talep ettikleri eşitlikçi söylemlere yer vermeleri, kadınların eş ve babalık rolleri etrafında tanımladıkları erkeklik kimliğinin kuşaklar arası değişime uğradığını; kadınların eğitime erişiminin artması ve çalışma hayatına dahil olmasıyla birlikte ortaya çıkan ekonomik koşulların etkisiyle kadınların aile içi kararlara katılımında da söz sahibi olduğu görülmüştür. 1. kuşak kadınlar, çocuklarının hanelerinde iş bölümüne dikkat çekerek 2. kuşakta kadınlık ve erkeklik kimliklerinin dönüşmeye başladığını ve ev içindeki üretimde rollerin ve sorumlulukların eşitlikçi bir yaklaşımla paylaşıldığını vurgulamaktadırlar. Çalışmanın bulgularında kadını ve erkeği karşıt iki kutba yerleştiren, sosyal ve kültürel kimlikler bağlamında inşa eden toplumsal cinsiyet rollerinin yeni kuşaklara aktarım sürecinde kadınlığın ve erkekliğin tanımlarının değişime uğradığını gösteren örnekler yer almakla birlikte kadınların ikincil ve dezavantajlı konumlarının varlığını koruduğu da görülmektedir. Kadınlık ve erkeklik rollerinin kuşaklar arası aktarımına ve ataerkilliğe ilişkin yapılan çalışmalar (Kadılar, 2011; Çakır ve Aksoy, 2016; Kandiyoti, 2015) bulguları araştırmanın bulgularıyla benzerlikler göstermektedir.

Hane içinde mülkiyetin, gelirin ve temel hakların paylaşımına ilişkin veriler, kırsalda kadını dezavantajlı olarak konumlandıran ataerkil değerlerle mücadele bakımından önem taşımaktadır. Araştırmanın nitel ve nicel verilerinden hareketle; kırsalda ücretsiz aile işçisi olan 1. kuşak kadınların sosyal güvenlik kapsamında yer alma oranlarının 2. kuşağa göre düşük olduğu, 1. kuşak kadınların bir kısmının ancak eşleri üzerinden sosyal güvenlik sistemine erişebildikleri ifade edilmiştir. Kadının eşinin ücretli bir işte çalışma oranlarının kuşaklar arası farklılaştığını ortaya koyan araştırma verileri, erkeklerin toplumsal değişime adaptasyonunu kolaylaştıran ataerkil toplumsal mekanizmaların varlığını gözler önüne sermektedir. Toplum tarafından değer atfedilen ve mevcut kültür içinde anlam yüklenen eril düşünce kalıplarıyla hiyerarşik ve dikotomik ilişkilere dayalı bir anlam dünyası inşa ederek kadını ikincilleştiren ataerkil sisteme karşılık, 1. ve 2. kuşak kadınların söylemlerinde rastlanan “kadın ve erkeğe eşit olanaklar” alt teması, kuşaklar arası aktarılan temel yaklaşımlardandır. Her iki kuşakta ortak olan bu eşitlikçi talep, kadınların toprak mirasından dışlanmasına karşı çıkmalarının ‘küçük meta üretimindeki’ mülkiyet ilişkilerinin ataerkil devamlılığını sekteye uğrattığını ortaya koymaktadır (Atay Avşar, 2013: 20). Çalışmanın verilerinde saptanan bu bulgular, ataerkil ön kabullerin etrafında şekillenen mülkiyet, gelir ve olanakların paylaşımında cinsiyete dayalı ayrımcı uygulamaların varlığını ortaya koyan araştırmaların (Yasan Ataseven, 2018; Kadılar, 2011; Sancar, 2009; Kandiyoti, 2015) bulgularından ayrılarak farklı bir tablo ortaya koymaktadır.

1. kuşak ve 2. kuşak kadınların vurguladığı babalık modelinden beklentilere ilişkin söylemler, kadınların babalık rolünü ataerkilliğin inşa ettiği erkeklik kimliğinden bağımsız olarak görmediğini ve kadın olmayı anne olmakla eşdeğer gören ataerkil değerlerin tanımladığı kadınlık kimliğinin anneler ve kızları tarafından içselleştirildiğini ortaya koymaktadır. Bolak, vd. (2017), “Erkekliğin Türkiye Halleri” araştırma sonuçlarında, babayla ilişkinin kontrol hiyerarşisi üzerinden kurulduğunu tespit etmişlerdir. Korku, iletişim kopukluğu, çekimserlik, mesafe, kısıtlanma, engellenme iletişim kopukluğunu iki taraflı hale getirmektedir. Duygusal ilgi, anneye devredilmekte; babanın sevgisi, doğrudan yaşanmamakta, sezgisel olarak deneyimlenmektedir (Bolak Boratav, vd. 2017: 124-127). Annelerin ve kızlarının söylemlerinde dile getirdikleri kadınlık ve erkeklik kimliğiyle ilişkilendirilen cinsiyetçi rol tanımlarının, annelik ve babalık rollerine aktarılarak çocuk-anne, çocuk-baba arasındaki ilişkiye dair beklentileri şekillendirdiği görülmektedir. Böylelikle eril ideolojinin inşa ettiği kadınlık ve erkeklik kimliklerinin kuşaklar arası devamlılığı sağlanmaktadır. 2. kuşaktan kadınların söylemlerinde yer alan eşitlikçi yaklaşımlar, günümüzde -her ne kadar birçok kültürde babalar çocuk bakımında annelere göre halen ikincil bir konumda

yer alsalar da- babaların çocuk bakımına katılımının yavaş yavaş arttığını göstermektedir. Kadınların çalışma dünyasında daha fazla yer almasıyla birlikte feminist akımların da etkisiyle hem erkeğin hem kadının ev içinde ve dışındaki konumları sorgulanmaktadır. Bu farkındalık ve sorgulama, annelik ve babalık rollerinde de değişimlere neden olmaktadır. Çalışmada kadınların söylemlerinde tespit edilen annelik ve babalık rollerine ilişkin bulgular, literatürde yer alan çalışmaların (Sever, 2015; Tol ve Taşkan, 2018; Bolak, vd., 2017) saptamalarıyla benzerlik göstermektedir.

Kadının bedenini ve cinselliğini tahakküm altına alarak kadın bedenini metalaştıran ataerkilliğin izleri 1. kuşak kadınların söylemlerinde karşımıza çıkmaktadır. Sosyo-ekonomik şartların, şehir merkezine uzaklıkla birlikte sağlık kuruluşlarına erişimindeki güçlüklerin, eril ideolojinin kadın bedeni üzerindeki tahakkümünün ve dini değerlere bağlı kaderci yaklaşımların da kadınların doğum kontrol yöntemlerine yönelik tutumlarını etkilediği görülmektedir. Araştırma verilerine göre, 1. ve 2. kuşak kadınlar, toplumun evlilik sonrası beklentisi olan “evliliğin birinci yılında doğum” un gerçekleşmesini önemsemektedirler. Çocuksuz bir evlilik, tam bir evlilik sayılmamaktadır. Gerçekleşen hamilelikler, 1. kuşak kadınlar tarafından istenmeyen hamilelik olarak tanımlanmaktadır. Delaney yaptığı çalışmanın sonuçlarına dayanarak da ifade ettiği gibi, kırsalda kadın bedeni üzerinden yapılan toplumsal sözleşmelerden biri de kadının dünyaya bir çocuk getirerek erkeğin hanesine verdiği sözü tutmasıdır. Erkeğin soyunun devamlılığı kadının doğurganlığına bağlı olmaktadır (Delaney, 2017: 190).

1. kuşak ve 2. kuşak kadınların söylemlerinde yer alan ancak 2. kuşağın söylemlerinde daha çok dile getirilen, isteyerek ve planlayarak çocuk sahibi olmaya ilişkin söylemler, eril ideolojinin inşa ettiği kadınlık kimliğine dair görüşlerin (doğurganlık ve cinselliğin denetimi) kuşaklar arası farklılaştığını göstermektedir. Üreme sağlığıyla ilgili bilgiye erişimdeki olanaklar, kadınların isteyerek ve planlayarak çocuk sahibi olma haklarını güçlendiren etkenlerdendir. Kadınlarla yapılan görüşmelerde gözlemlenen kuşaklar arası bu değişim, aile planlamasıyla birlikte tıbbi danışma imkanlarının yaygınlığının kadınların kendi bedenleri üzerindeki özerk denetim davranışlarını artırdığını, ataerkilliğin kadın bedeni üzerindeki hakimiyetini azalttığını ortaya koymaktadır. Çalışmanın kadınların üreme sağlığıyla ilgili bilgiye erişimi, doğurganlık ve cinsiyete ilişkin anlamlandırmalarıyla ilgili bulguları, literatürde yer alan çalışmaların bulgularıyla benzerlikler göstermektedir (Çakır ve Aksoy, 2016; Kandiyoti, 2015; Kadılar, 2011; Belek Erşen, 2015; Gündüz Hoşgör, 2011).

Çalışmanın aile içi şiddet ile ilgili nitel veri sonuçlarına göre büyüdükleri hanelerde şiddete tanık olan kadınların, evlendiklerinde eşlerinden gördükleri şiddete boyun eğdikleri, eş ile ilişkinin bir parçası olarak görülerek şiddetin olağanlaştırıldığı görülmüştür. 1. kuşak ve 2. kuşak kadınlarda sözlü şiddetin, şiddet olarak tanımlanmadığını, 2. kuşak kadınlarda aile içi şiddetin var olmadığını belirten ifadeler saptanmıştır. Görüşme yapılan kadınların ifadelerinde şiddetin dış kaynaklı olması, erkeğin şiddetini masumlaştıran, suçunu hafifleten bir gerekçe olarak görülmektedir. Erkeğin kızgın, öfkeli olması, kendisini kontrol edememesi, erkeğin “doğal” hali olarak ifade edilmektedir. Bu noktada çalışmanın bulguları, aile içinde şiddetin meşrulaştırılmasını sağlayan ataerkil değerlerin tespit edildiği araştırmaların (Yıldırım, 2015; Peker ve Kubar, 2012; Ertürk, 2015) bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın nitel verilerinde kadınların kayınvalideleriyle ilişkilerinde; 1. kuşakta kadının kadını ezerek saygınlık, statü ve güç kazandığı ataerkil ilişkilerin 2. kuşak kadınlarda zayıflayarak yerini dayanışma, paylaşım ve bireysel alanlara müdahale edilmeyen ilişkilere bırakmaya başladığı saptanmıştır. Kandiyoti'nin saptamalarıyla benzerlik gösteren çalışma sonuçları, kırsalda evliliklerde hane içindeki hiyerarşi, gelinin kaynanasına itaat ettiği ve ancak erkek çocuk doğduğunda gelinin kocasının aile tarafından kabul gördüğü ilişkiler açısından oluştuğunu doğrulamaktadır. Kadınlar, tahakküme dayalı aile içi ilişkilerde ataerkil değerler üzerinden statü kazanırken kadınların ezilmesine neden olan bir sistemin devam etmesine kayınvalide-gelin ilişkisindeki güç çatışmaları ve düşmanlıkla hizmet etmektedirler (Kandiyoti, 2015 : 29) Literatürde yer alan çalışmaların bulgularının (Yavuz, 2015; Şenol Cantek ve Akşit, 2015; Kandiyoti, 2015; Yalçın-Heckmann, 2015) kırsalda ataerkilliğin inşa ettiği kayınvalide-gelin arasındaki olumsuz ilişkiye dair araştırma bulgularıyla benzerlik gösterdiği ancak 2. kuşakta meydana gelen kayınvalide-gelin ilişkisine dair değişimlerin literatürde yer alan çalışmalardan farklılaştığı görülmektedir.

1. kuşak kadınlar kayınpederleri ile olan mesafeyi, destek alamamayı; yoksullukla ilişkilendirmekte ve o döneme özgü bir durum olarak nitelendirmektedirler. Geleneksel aile yapısında, baba tarafından denetlenen, baskı altında tutulan kız çocuklar, evlilikle birlikte kayınpeder ve eş tarafından denetlenmektedirler. Geniş ailelerde aile reisliği, yaşa bağlı hiyerarşiyle birlikte kayınpedere devredilmektedir. Ailenin reisi olan kayınpeder ile mesafeli, korku ve saygıya dayanan ilişkiler meşru görülmektedir. Çalışmanın kayınpeder-gelin temasına ilişkin bulgularının, daha önce yapılmış çalışmaların (Sancar, 2016; Atay Avşar, 2013; Delaney, 2017) bulgularıyla örtüştüğü saptanmıştır.

Karaköy Mahallesi'nde yaşayan annelerin ve kızlarının söylemleri, hareket alanlarının kısıtlılığını ve bu alanları belirleyici sosyal faktörlerin ataerkillikle ilişkisini işaret etmektedir. Araştırmanın bulguları, kadınların hareket edecekleri yerin eve ya da mahallelerine olan uzaklığının eşlerinden izin almalarıyla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. 2. kuşaktan kadınlar ise, izin alma ile haber verme arasında bir fark olduğunu ve eşlerini yalnızca haberdar ettiklerini vurgulamışlardır. 2. kuşağın hareket alanını belirleyici olanın kadının kendisi oluşu ve kadının erkeğe tabi olduğu denetim alanından kurtuluşuna yönelik vurguları, 2. kuşak kadınlarda okullaşma oranlarının ve ücretli bir işte çalışma oranlarının 1. kuşağa göre daha yüksek olmasıyla ilişkilidir. Araştırmanın 1. ve 2. kuşak kadınlarda, kadının ev dışı alanı kullanma biçimlerine yönelik söylemlerinde eşten izin almaya ilişkin bulguları, literatürde yer alan çalışmaların (Kadılar, 2011; Sirman, 2015) bulgularıyla benzerlik göstermekte, ancak 2. kuşak kadınların söylemlerinde yoğun olarak ifade edilen eşten izin almaya ilişkin söylemler, daha önce yapılmış olan çalışmaların bulgularıyla farklılaşmaktadır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar, çıkar çatışması bildirmemiştir.

Ek Beyan: Çalışmaya 1. yazar %60, 2. yazar %40 oranında katkı sağlamıştır.

Kaynakça

- Akis, Y., Özakin, Ü., ve Sancar, S. (2017). Türkiye'de Feminizm ve Kadın Hareketi. *Cogito-Feminizm*. (s.245-258). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Arat, N. (2017). *Feminizmin ABC'si*. İstanbul: Say Yayıncılık.
- Arsoy, N. (2011). *Türk Masallarında Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı ve Kadın*. (Yüksek Lisans Tezi). Kars: Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atay Avşar, T. (2013). *Kırsal Alanda Kadınların Cinsiyete Dayalı İşgücüne Katılımlarının Toplumsal Değişim Açısından Ele Alınması: Antakya (Hatay) Kent Merkezine Yakın İki Farklı Köy Araştırması*. (Doktora Tezi) Adana: Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, N. (2018). *Kuşaklar Arası Kadınların Doğum Algıları ve Deneyimlerinin Nitel Analizi (Doktora Tezi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Badinter, E. (1992). *Annelik Sevgisi-17. Yüzyıldan Günümüze Bir Duygunun Tarihi*. İstanbul: Afa Yayınları.
- Beauvoir, S. (1993). *Kadın "İkinci Cins"-Evlilik Çağı*. İstanbul: Payel Yayıncılık.
- Belek Erşen, U. (2015). *Farklı Sosyal Kategorilerden Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algıları*. (Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Berik, G. (2015). *Türkiye’de Kırsal Kesimde Halı Dokumacılığı ve Kadının Ezilmişliği: Karşılaştırmalı Bir Tartışma*. 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar. (ss.141-158). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Berktaş, F. (2016). *Tektanrılı Dinler Karşısında Kadın-Hıristiyanlık’ta ve İslamiyet’te Kadının Statüsüne Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Berktaş, F. (2017). *Feminist Teorinin Önemli Bir Alanı: Cinsellik*. Cogito-Feminizm. (ss.57-72). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO). (2016). *Tarımsal ve Kırsal Geçimin Ulusal Cinsiyet Profili-Türkiye Ülke Toplumsal Cinsiyet Değerlendirme Serisi*. <http://www.fao.org/3/i6192tr/i6192Tr.pdf>
- Bolak Boratav, H., Okman Fişek, G. ve Eslen Ziya, H. (2017). *Erkekliğin Türkiye Halleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bourdieu, P. (2016). *Eril Tahakküm*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Bozok, M. (2018). *Türkiye’de Ataerkillik, Kapitalizm ve Erkeklik İlişkilerinde Biçimlenen Babalık*. *Fe Dergi* 10(2): 31-42. http://cins.ankara.edu.tr/20_4.pdf
- Butler, J. (2017). *Toplumsal Cinsiyet Düzenlemeleri*. *Cogito-Feminizm*. (s.73-92). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Connell, R. W. (2017). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar-Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çakır, H., Ve Aksoy, H. (2016). *Yozgat Kırsalında Yaşayan Üç Kuşak Kadının Aile İçi Cinsiyet Rollerindeki Değişim*. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*. 11(2): 259-280.
- Çakır, Ö. (2008). *Türkiye’de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması*. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 31.(ss.25-47)
- Çakır, Serpil. (2011). *Feminist Tarih Yazımı: Tarihin Kadınlar İçin, Kadınlar Tarafından Yeniden İnşası*. Birkaç Arpa Boyu (2 Cilt) 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar Prof. Dr. Nermin Abadan Unat’a Armağan (ss.61-121) Derleyen Serpil Sancar. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, Z. (2020). *Doğal Kaynak Yönetimine Toplumsal Cinsiyet Açısından Bakış*. *Türkiye Biyoetik Dergisi*. 7(3): 151-161
- Delaney, C. (2017). *Tohum ve Toprak-Türk Köy Toplumunda Cinsiyet ve Kozmoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demren, Ç. (2003). *Erkeklik, Ataerkillik ve İktidar İlişkileri*. http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/erkeklik_ataerklik.pdf
- Ertürk, Y. (2015). *Doğu Anadolu’da Modernleşme ve Kırsal Kadın*. 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar. (s.177-186). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ertürk, Y. (2015). *Sınır Tanımayan Şiddet-Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gündüz Hoşgör, A. (2011). *Kalkınma ve Kırsal Kadının Değişen Toplumsal Konumu: Türkiye Deneyimi Üzerinden Karadeniz Bölgesindeki İki Vaka’nın Analizi*. *Birkaç Arpa*

- Boyu (2 Cilt) 21. Yüzyıla Giren Türkiye'de Feminist Çalışmalar Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'a Armağan. (s.219-249) Der. Serpil Sancar. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları
- Hooks, B. (2018). *Değişme İsteği-Erkekler, Erkeklik ve Sevgi*. İstanbul: bgst Yayınları
- Işık, S. Y. (2015). *Küresel Kültürel Değişim ve 'Yeni' Annelik: Ankara Kamil Ocak Mahallesi Örneği*. Eğitim Bilim Toplum Dergisi. 13(50): 48-75.
- Işık, S. N. (2016). 1990'larda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi İçinde Oluşmuş Bazı Gözlem ve Düşünceler. *90'larda Türkiye'de Feminizm*. (ss.41-72). İstanbul: İletişim Yayınları
- Kaçar, Ö. (2007). *Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Konumu: Türkiye'de Yakın Zamanlardaki Değişimi Anlamak*. (Yüksek Lisans Tezi). Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kadılar, E. (2011). *Üç Kuşak Kadının Cinsiyet Rollerini: Ankara Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2016). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele-Ulusal Eylem Planı (2016-2020)*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Kandiyoti, D. (2015). *Ataerkil Örüntüler: Türk Toplumunda Erkek Egemenliğinin Çözülmesine Yönelik Notlar*. 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar. (s.327-340). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kandiyoti, D. (2015). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar-Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. İstanbul: Metis.
- Kara, B. (2015). *Değişen Aile Dinamikleri Açısından Erken Yaşta Evlilikler Sorunu ve Toplumsal Önemi*. Süleyman Demirel Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 20(2): 59-72.
- Kavas, A. (2018). *Karşılaştırmalarla 81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi*. Ankara: TEPAV.
- Koçacıoğlu, D. (2017). Gelenek Söylemleri ve İktidarın Doğallaşması: Namus Cinayetleri Örneği. *Cogito-Feminizm*. (ss. 350-384). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kutlar, İ. (2012). *Kırsal Alanda Yoksulluk ve Kadınlar*. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi. (ss. 237-240). <https://tarekoder.org/2012konya/263-266.pdf> , (17.08.2020)
- Kümbetoğlu, B. (2017). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. İstanbul: Bilim ve Sanat.
- Özbay, F. (2015). Kadınların Ev İçi ve Ev Dışı Uğraşlarındaki Değişme. *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. (s.115-140). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özmete, E. (2012). *Kırsal Kalkınma İçin Kadınların Güçlendirilmesi: Sosyal Hizmet Modelleri*. Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi (ss.117-127).
- Paçacıoğlu, B. (2018). *Üç Farklı Kuşaktaki Evli Kadın ve Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ile Aile İşlevleri Arasındaki İlişki*. (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)

- Peker, E.; Kubar, Y. (2012). Türkiye’de Kırsal Kesimde Kadın İstihdamına Genel Bir Bakış *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*. 14(2): 173-188.
- Sancar, S. (2016). *Erkeklik: İmkânsız İktidar-Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Sever, M. (2015). Kadınlik, annelik, gönüllü çocuksuzluk: Elisabeth Badinter’den Kadınlik mı Annelik mi?, Tina Miller’dan Annelik Duygusu: Mitler ve Deneyimler ve Corinne Maier’den No Kid Üzerinden Bir Karşılaştırmalı Okuma Çalışması. *Fe Dergi: Feminist Eleştiri*. 7(2): 72-86. http://cins.ankara.edu.tr/14_6.pdf
- Sirman, H. (2015). Köy Kadınının Aile ve Evlilikte Güçlenme Mücadelesi. *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. (s.221-246). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şenol Cantek, F.; Ekin Akşit, E. (2011). Kadınların Kuşaklar ve Sınıflar Arası Bilgi Aktarımları. *Birkaç Arpa Boyu (2 Cilt) 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar Prof. Dr. Nermin Abadan Unat’a Armağan*. (s.535-571) Der. Serpil Çakır İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Tol, U. U.; Taşkan, D. (2018) *Erkeklik ve Babalık Halleri*. Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi – III. İstanbul: Yaşama Dair Vakıf-AÇEV
- Ülker, E.U. (2013). *Kırsal Alanda Kadın Girişimciliğine Etki Eden Faktörler ve Tekirdağ İlinde Mevcut Durumun Belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yalçın-Heckmann, L. (2015). *Aşiretli Kadın: Göçer ve Yarı-Göçer Toplumlarında Cinsiyet Roller ve Kadın Stratejileri*. 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar. (ss. 247-258). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yasan Ataseven, Z. (2018). *Türkiye’de Tarım Politikalarında Kadının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında İncelenmesi: Çay Yetiştiriciliğinde Kadının Yeri*. (Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Yavuz, Ş. (2015). Ataerkil Egemen Erkeklik Değerlerinin Üretiminde Kadınların Rolü: Trabzon Örneği. *Fe Dergi*. 7(1): 117-130. <http://cins.ankara.edu.tr/>
- Yıldırım, S. (2015). *Kadına Yönelik Şiddet ve Ataerkillik*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız Ecevit, F. (2015). Kentsel Üretim Sürecinde Kadın Emeğinin Konumu ve Değişen Biçimleri. *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. (ss. 105-114). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yılmaz, M. (2012). Türkiye’de Kırsal Nüfusun Değişimi ve İllere Göre Dağılımı (1980-2012) *Doğu Coğrafya Dergisi*. 33: 161-187.